

Anarhizam i anarhija kao teorijsko-praktički izvid u drugačiji svijet

Ankica Čakardić

2010

Sadržaj

Subkulturni anarhizam	3
Anarhistička teorija društvenoga ugovora	3
Black Block; <i>The Revolution Will Not Be Televised</i>	5
Lokalni konteksti i „osobne borbe”	8
Literatura	10

U tekstu koji slijedi pokušala bih sagledati položaj anarhizma i anarhije kao teorije i prakse, njihovu smještenost u kontekstu europsko-svjetske pozicije ali i lokalno-hrvatske. Pritomu, dakako, imam u vidu činjenicu da je »izvid« koji slijedi tek pokušaj da srukturiranije uđem u predloženi socijalno-politički filozofem. Posrijedi je problem koji se u kontekstu političke i socijalne filozofije spominje kao »krajnja« tema – baš kao što je to primjerice slučajem kod Nozicka koji u Anarhiji, državi i utopiji želi ispitati eventualne sličnosti ultraminimalne države i anarhističke ne-države – ali vrlo rijetko sustavno artikulirani moment kojemu se uglavnom pripisuje manjkavost ozbiljnih nakana ili praktička neostvarivost. Namjera je da ovaj kraći esej prati nekolicinu tematskih supstrata oko kojih kreiram nosive teorijsko-praktičke domete anarhizma i anarhije, a koje otvaram osnovnom teorijskom konstrukcijom države i društva: društvenim ugovorom.

Subkulturni anarhizam

Započinjem osobnije; uvijek sam držala da mišljenje i razgovori o važnosti, strategijama i položaju anarhizma nužno vode projektu koji mora spojiti razdvojeni aktivizam i teoriju. S takvim raspoloženjem – za koje se više ne može reći da je stvar predrasude, već pounutrene »zdravo za gotovo« nepropitane samorazumljivosti – sam nedavno otišla na susret u AKC Mediku gdje se održala diskusija o američkom anarhističkom pokretu tijekom posljednjega desetljeća. Razgovor na temu je na određeni način započeo i dan ranije na Subvultures anarho-fešti u Močvari gdje je uz pratnju Amoka i Give Them Rope nastupao band From the Depths koji je najnoviji izdanak CrimethInc. Ex Workers kolektiva (CWC).

To govorim stoga jer nastup anarhističkih bandova posebno obilježava i svojevrzni »intermezzo« u vidu kraćih kritičkih govora između pjesama koji reflektiraju neku društveno-političku pojavu i podsjećaju na važnost angažiranoga pristupa svijetu. Ponekad to budu pomalo naivni i nedomišljeni stavovi, a u nekim se slučajevima izbrusi posebno snažna, kritičko-utopijska i britko-ironična verbalnost. Ako bih ukratko opisivala taj dio nastupa From the Depths – ispuštajući iz analize muzičku stranu ovoga karakterističnog mračnog metaliziranog crust/hardcorea – onda bi to bili uvidi kojima bi pozavidjele i akademske lijevo orijentirane teorije. Kraće rečenice članova i članice banda izvedene tijekom nastupa svoje upotpunjenije i ekspliciranije mjesto dobijaju na spomenutoj diskusiji sutradan koju inicira anarhist Brian D. iz spomenutoga kolektiva. Njegovi stavovi i slučajevi koje spominje u potpunosti razbijaju moju naviku gdje prema nekom automatizmu uvijek pokušavam spojiti dvije strane: aktivizam i teoriju. Mogući zaključak je da teorija i praksa imaju svoje zasebne snage i svaka djeluje na svojoj samostalnoj ravni. Možda teoriju i praksu valja gledati kao cjelinu koja se nadopunjuje, a možda ideja cjeline postaje zbiljski mogućom tek ako ne očekujemo nužno srastanje jedne s drugom.

Anarhistička teorija društvenoga ugovora

Anarhističko se poimanje anarhije u prvomu redu temelji na razumijevanju da ontološka pretpostavka društva počiva na unutarnjem redu nastalom iz dobrovoljnih, autonomnih i solidarnih dogovora koje u cijelosti odbacuje stav da red, napose onaj umni, slijedi iz nagodbe, tj. konvencije. Takvom se kritikom kontraktualizma u bitnom smislu redefinira ugovaranje kao zbiljski razgovor koji a priori ne pretpostavlja proizvedeni pristanak, već ozbiljnu mogućnost opravdane pojave nesuglasnih stavova koje tek valja u međusobnoj interakciji razumjeti i izrazgovarati. Dru-

gim riječima, ne podliježe se prividu istomišljenja pojedinca koje je definirano i potom obvezano ugovorom, već se naglašava i neizbježna antagonistička narav razgovora kao socijalno-političke prakse od koje kreće bilo koji put prema suglasnom do-govoru, u-govoru, kompromisu ali i konsenzusu.

Društveni ugovor 17. i 18. stoljeća predstavlja teorijsko-metodički predložak kako iz kaotičnoga prirodnog stanja prijeći na ono uređeno gdje je um kao zakon osnovni princip prema kojem pojedinci ugovaraju model građanskoga društva slobode i/li sigurnosti. Dva nedostatka u teoriji klasičnoga društvenog ugovora su: problem kriterija na osnovi kojih se radi razdioba normativnih aspekata prirode od faktičkih, dok se drugi problem fokusira na »granicu« prirodnih karakteristika ljudske naravi od povijesno stečenih. U trenutku kada slobodni i ravnopravni pojedinci u prirodnom stanju vide razloge za umske osnove društvenoga poretka i vlasti, nastaje ugovor koji polazi od pretpostavke da ljudi pristaju na podređivanje zakonima, ali da im se pritom jamči sigurnost koju u prirodnom stanju nemaju, što u ovom obliku ponajprije pronalazimo u filozofsko-političkim postavkama Thomasa Hobbesa i Barucha Spinoze. Nastanak se države na taj način pravda samo ako je uslijedio iz racionalno shvaćenih, vlastitih interesa »svih« individua.

Ernst Bloch u Prirodnom pravu i ljudskom dostojanstvu, sažeto govoreći, navodi četiri vremenski uvjetovane pretpostavke koje omogućuju kreiranje teorije društvenoga ugovora: vjera da prije svega individua sačinjava društveni život i drži ga u kretanju, vjera u moć razumskoga konstruiranja društvenoga života, vjera u univerzalnost i prirodnu neiskvarenost izvan čovjeka. Na taj način ugovor zapravo u posve revolucionarnoj maniri dovodi u pitanje samorazumljivosti poput te da je vlast provođena Božjom voljom, kao i pozivanje na naslijeđene položaje, običaje i tradiciju te argumente u vezi sa superironosti prema rođenju. Svejedno, u novovjekim liberalizmima ali i demokracijama, podvlači teorija anarhizma, donose se kompromisi o pravima pojedinaca i političkom djelovanju »tiranije većine«. Ovaj izraz – koji je prvi skovao Alexis de Tocqueville a kasnije proslavio John Stuart Mill – ističe prijetnju većine da nameće većinske norme manjinama i pritom narušava njihova prava. To će biti osnovna boljka svake pojave liberalno-demokratske teorije i prakse.

Pokušavajući stvoriti formulaciju osnovnoga ljudskog prava iz kojega proizlaze sva ona pojedinačna anarhistička kritika dolazi do točke u kojoj se bitno ne razlikuje od onoga na čemu će počivati doista revolucionarna liberalna i pravna osnova teorije društvenoga ugovora 18. st.: pravo svake pojedine osobe da živi i razvija se kako želi, te da ta želja bude bazirana isključivo na izboru te osobe i njenom osobnom priznanju. Međutim, liberalizam i anarhizam se ipak bitno razlikuju. Anarhistička teorija za razliku od liberalne ne vidi kapitalističku organizaciju ekonomije i državu kao nužnu pretpostavku koja osigurava svakoj pojedinoj osobi taj odnos sa svijetom, dok se teorija društvenoga ugovora nije mogla udaljiti od ideje države smatrajući da njezinim instrumentarijem i organima treba održavati život u društvu koje to samo ne može činiti budući da ono nije prirodno ljudsko stanje. Tako su, primjerice, kod Rousseaua ljudi slobodni po svojoj prirodi ali u toj slobodi mogu uživati u potpunosti tek ako su izolirani od drugih ljudi. No, ako se žele udruživati, tada to čine žrtvujući dio svoje slobode, potpisujući ugovor međusobnoga ograničavanja, podčinjavajući se vlasti, odnosno državi. U naslijeđu u kojem se liberalna doktrina jednoznačno opredjeljuje za privatnu slobodu pojedinca nasuprot državi – koja je shvaćena samo kao instrument očuvanja sigurnosti slobodnih pojedinaca – sloboda se ogleda u pretpostavci zadovoljenja temeljnih potreba i jamstva čvrstoće pojedinčeve pozicije nasuprot državi, a čovjek umski poima uređenje prirode kao principe koje treba ostvariti u vlastitoj egzistenciji.

Anarhizam, posve drugačije liberalističkim načelima, naglašava kako država nije nužna da bi se društvo organiziralo, štoviše, ona uređuje živote prema samoj sebi kako bi služili njenoj dominantnoj svrsi, a anarhistička se kritika kontraktualizma fokusira na toliko očiglednu povijesnu kontradikciju »slobodnih i ravnopravnih« individua koje sklapaju ugovor i postavlja pitanje kako je moguće da se građansko stanje formiralo kao društvo poslušnosti, tj. zašto bi slobodan/na pojedinac/ka svojevrijedno pristao/la na podređeni položaj? Teorija anarhizma izaziva »krajnja« pitanja kojima podriva horizont društvenoga bitka, kao što je to slučajem s, primjerice, pitanjima jesu li sve aktivnosti koje ljudi moraju činiti za uspostavu i reprodukciju države moralno dopustive, je li društveni ugovor nužan, je li uspostavom države moguće izbjeći neprestano kršenje ljudskih prava i u kojem je odnosu nužnosti svaka uspostava države s neslobodom pojedinca?

Ova se nezaobilazna pitanja anarhističke teorije – ako ne eksplicitno – implicitno pojavljuju u svakom ozbiljnijem razmatranju slobodarstva i upisuju se u njegove prakse. Budući da su ta pitanja neibjezna i izrazito relevantna za svaku političku teoriju, postavljamo si pitanje zašto se danas – baš kao i tijekom povijesti – anarhistička nastojanja diskreditiraju kao idealistička? Slučaj se kreće od unutar socijalističkih neslaganja kako to pratimo od Marxove kritike anarhizma u prvom poglavlju Bijede filozofije (»Odgovor na Prudonovu Filozofiju bijede«), preko krajnjeg političko-teorijskoga nerazumijevanja načina organiziranja koje pretpostavlja anarhizam do negiranja posve faktičke anarhije i autonomnoga organiziranja života, primjerice i uvjetno kod Zapatista. Sve strane zapravo upućuju na istoznačni problem: izostanak volje koja zbiljski pretpostavlja drugačije sisteme udruživanja, donošenja odluka, sustave vrijednosti, jednakosti, odgovornosti pojedinaca/ki i na koncu sužuju i svode beskonačne oblike slobode na ovaj iscrpljeni tek nominalni oblik postojanja. Najmanje je posrijedi tek puko dokidanje države kao aparata vlasti ili smjene jedne drugom.

Treba imati u vidu da se država pojavljuje hegemonijski i u mikrofizičkim odnosima meta-moći – u sustavu reproduciranja navika podčinjavanja koje su pounutrene do te mjere da se drže prirodnima. Čini mi se da je i to jedan od razloga zašto nije moguće misliti drugačije svjetove i imati – ako je to potrebno – vizije utopijskih razmjera. A kad se slučaj izvede u praktičkom smislu – npr. Zapatisti, anarhistički kolektivi, anarhistički oblici obrazovanja, razumijevnje rada i slobodnoga vremena, blokade studenata, anarhosindikalizam, skvotiranje, autonomni prostori/zone, direktna akcija, sustavi solidarnosti i razmjene – on se na ovaj ili onaj način mora ugušiti ne bi li se isključila svaka mogućnost stvarne prijetnje postojećem sistemu. U jednoj varijanti zajednica se nadzire i kontrolira policijom i vojskom, kao i stvarnim žičanim ogradama, a u drugom diskreditacijom važnosti i ozbiljnosti sofisticiranim ideolojskim represivnim aparataturama.

Gotovo je nemoguće ući u polja pravednosti i zbiljski prakticirati slobodu ako ne dovodimo u pitanje zatečenost i ukotvljenost vlastitih ali i podređenih položaja svih živih bića. Takva se anarhistička praksa uvjetno odvija na tri razine: u pokretu, lokalnom kontekstu i osobnoj/individualnoj razini.

Black Block; *The Revolution Will Not Be Televised*

Kronološki motiviran razgovor na temu novije povijesti protestiranja u Americi započinje s demonstracijama protiv WTO-a u Seattleu 1999. godine. Bespredmetno, događaj je označio najvažnije mjesto u povijesti američkih pokreta unazad 30 godina, ali je i obilježio pojavu posve nove kulture otpora mjerene na razini svijeta. Od sastanka se očekivalo da postane simbolom početka

nove ere globalne slobodne trgovine i da potvrdi isključivu kapitalističku reprodukciju života. Suprotno tomu, dani koji su mu prethodili ulaze u povijest kao tjedan prosvjeda, spoznaje da je moguće organiziranje građanskoga neposlušna kao javne radikalne kritike politike progresivnoga slobodnog trgovanja, a konkretan sastanak je prošao nezamislivo neuspješno. Ne samo da su odnosi među sudionicima u debatama konferencije bili krajnje nekorektni – prije svega u verbalnoj dominaciji »Zapada« u odnosu na zemlje »Trećega svijeta« – već se oko polazišnih točaka nije postigao niti jedan konsenzus. Pritomu, aktivisti i aktivistkinje tzv. antiglobalizacijskoga pokreta protestiranjem ukazuju na negativne konzekvencije strukturnih programa i pravila svjetske trgovine i njezinih višestruko poraznih posljedica po prirodu, društvo, politiku i kulturu što dobija posebnu pažnju svjetske javnosti.

Pored brojnih nevladinih udruga različitih profila (prava radnika, ekoloških, koji se tiču prava potrošača), radničkih i sindikalnih organizacija, feminističkih, socijalističkih, studentskih i vjerskih grupa koje mirnim demonstriranjem dolaze iskazati negativan stav prema globalističkoj politici anarhisti i anarhistkinje imaju bitno konkretniji cilj: onemogućiti i prekinuti sastanak WTO-a. To im i uspijeva. Naravno, anarhisti/kinje razumiju da prekid određenoga sastanka ne predstavlja bilo kakvo usporavanje ili ugrožavanje rada te sjajno uštimane mašinerije, ovdje se radi o odbijanju verifikacije moći stanovitih autoriteta i njihovih institucija. Na neki način, baš kao što ni summiti bitno ne ostvaruju pomake u postojećim obrascima poslovanja ali ih je važno javno reproducirati, baš takvu konotacijsku razinu nose i protesti protiv njih. Njihova značenska ravan ukazuje na važnost i nužnost direktnoga djelovanja, bez ikakvoga posredništva; čin protesta jest čin demonstriranja alternative.

Upravo je u Seattleu Black Block taktika protestiranja ponovno osnažena koju do tada, primjerice, prakticiraju skvoteri/ice, aktivisti/kinje anti-nuklearnoga pokreta ili ALF-a (Animal Liberation Front). Dakako, mediji su tada posvetili posebnu pažnju Black Blocku čime ga trajno obilježavaju. Iz toga slijedi nekoliko problema o kojima se može govoriti. Budući da taktika Black Blocka nije pacifistička – direktno ulazi u sukob s policijom, ne prijavljuje prosvjede vlastima, uništava imovinu, pomaže u bijegu aktivistima/kinjama koje policija uhićuje – uvijek se postavlja pitanje smislenosti »nasilja« koje ona izaziva – i kad je u pitanju interakcija anarhista i policije i kad je posrijedi uništavanje imovine.

Dakako, i unutar Blocka postoje razlike/podjele u shvaćanjima razložnosti nanošenja imovinske štete – ostaje li se na uništavanju konkretne ograde ili barikade ili se želi probiti policijska linija u svrhu ometanja sastanka koji je u tijeku. S drugu stranu, postoje grupacije koje drže da suprotstavljanje globalnom kapitalizmu znači uništavanje njegovih manifestacija, a to je ključno mjesto koje je uz naglašenu medijsku pažnju diskreditiralo i reduciralo raznolikost Black Block taktike. S obzirom da je Black Block svojevrsna ad hoc inicijativa koja se isključivo formira tijekom organiziranja i trajanja prosvjeda, njoj se može priključiti bilo tko. To u određenom slučaju mogu biti i zamaskirani članovi policije koji sami razbijaju izloge dućana – kako je to bilo slučajem u Genovi – ili tek pojedinci željni spektakla i razbijanja radi kojih često strada imovina građana/ki. Ovo posljednje, naime prečesto »turističko demonstriranje«, navodi anarhistički pokret da ispočetka propita strategiju Black Blocka čija duboka motivacija ne leži u pukom bezumnom uništavanju imovine koje obilježava »materijalni rat«; ako bismo razgovarali o takvom otporu, prije bismo ustvrdili da se radi o »socijalnom ratu«.

Pored toga, mainstream mediji vole spektakle i slike pa javnost stječe dojam da se prosvjedi događaju radi »vandalizma«, uglavnom ispuštajući iz vida smislaone i sadržajne razloge takvoga masovnog okupljanja. Kako sam i maloprije istakla, nije rijetka pojava površnost i krajnja

nedomišljenost pojedinaca u izgredima uništavanja imovine pa možemo slobodno reći da medijski simulakrum nije motiviran ni od kuda i da time ne konstruira neku posve novu nepostojeću stvarnost. Ono što u ovom tematskom horizontu možemo naznačiti jest i mogućnost anarhističke pozicije koja koristi medije u svoje svrhe: »Ako nisi u medijima, onda te nema«. Ovaj problem koji upućuje na slojevito egzistiranje ljudskoga slučaja ukazuje koliko je političkom smislu inherentno da bude »javan« i kako se na ovaj medijski način bitno utvrđuje političko postojanje. Puštam po strani fenomenologiju praktičkoga djelovanja koje bitno određuje mogućnost humanosti kako to razumjeva Hannah Arendt i podvlačim činjenicu koja upućuje na postojeće stanje suvremenosti u kojem je smještena neraskidiva relacija političkoga i globalnih medija. Svaka manja, konkretnije govoreći medijski neobilježena akcija izostaje iz epistemološkoga registra globalne javnosti, naprosto nije vidljiva a potom ni spoznata. U tom smislu, a na specifično važan način, valja iskoristiti ne samo mainstream medije, već biti u dosluhu s nezavisnima.

Kada Althusser u tekstu »Ideologija i ideološki aparati države« raščlanjuje momente kojima se vrši reprodukcija kapitalističkoga sustava, on naglašava važnost ideologije u posredovanju i održavanju postojećega sustava vrijednosti. Takva se ideologijska aparatura, primjerice, ostvaruje u kontekstu obrazovnoga sustava i medija koji na stanoviti način opravdavaju državnu dominaciju i njezinu smještenost. To ne znači ništa drugo nego da država producira represivne učinke bez da nužno aktivira policiju, vojsku zatvor ili sud. Pozicija podređenosti se ostvaruje i bitno sofisticiranijim tehnikama, naime, suptilnim sugeriranjem mita o jedinom proizvedenom načinu organiziranja života koji u potpunosti minimizira mogućnost kritike i otpora. Da bi se provela takva ideja (iznuđene) poslušnosti, to činimo i iskrivljavanjem stvarnosti, konstruiranjem stanovitih privida i subjekata u smislu koji nam pojašnjava Butler ili simulakruma kako ih čita Baudrillard. Mediji imaju posebnu snagu i polimorfnost u kojoj se pojavljuju zahvaljujući se posebnim maticama kodova kojima vrlo uspješno nude prikaz zbilje. Informacije i sadržaji koji prate određenu »sliku« događaja u medijskom odašiljanju najmanje imaju veze s pukim posredovanjem stvarnosti kako bi etimologija izraza eventualno to prizivala, oni zapravo stvaraju nove stvarnosti. U mediju televizije tomu posebno svjedočimo. Sve se proizvodi za određeni tip ljudi, određenim jezikom i kodom koji je najlakše razumjeti.

Dakako, to je posrijedi i kad televizija kao (ipak) najjači medij prikazuje događaje koji imaju veze s aktivizmom. Ovaj sudar medijskoga opravdavanja i legitimiranja sustava i istovremene borbe za koju se zauzimalje u svomu izvornom obliku predstavlja pseudoliberalnost i kvazidemokratčnost medija jer ipak u konačnici prikazuju aktivističke poduhvate koji im se u bitnom smislu suprotstavljaju. Kako je aktivizam usmjeren na otpor prema sustavu, njegov se izvještaj u mediju svodi na formu prikazivačkih kodova koji selektiraju i montiraju kadrove koje je upravo diskurzirao sustav sam. Otuda potreba da se prosvjedi primarno prikazuju kao spektakli razbijanja i divljanja – koji dakako diskreditiraju ozbiljnost otpora – ili da se u cijelosti svedu na „mladalački“ zanos ili puku zabavu. Upravo su tomu pristupili i hrvatski mediji kada su radili reportaže o studentskim prosvjedima koji su se zalagali za ukidanje školarina i komercijalizacije obrazovanja. Najvažnije je iskonstruirati spektakl koji se kreće na razini privremenosti i kamerom uhvatiti nešto senzacionalno. Važnije je prikazati anarhiste/kinje kako kuhaju u kampu organiziranom povodom određenih demonstracija i igraju nogomet ili studente/ice u Blokadu kako pjevaju uz gitare. To su sočni kadrovi koji vežu pasivno gledateljstvo za ekran – i podržavaju sustavno neutraliziranje potencijalnih aktivnosti koje prijete sustavu – a ne politički prijedlozi anarhista/kinja i predavanja studenata/ica koji demonstriraju drugačije obrazovne i društveno-političke modele organiziranja života. Specifično pojavljivanje studentskih izjava u medijima koje je išlo

onkraj personaliziranoga, opipljivog i fiksnog predstavništva ukazalo je na činjenicu studentske svijesti o načinima medijskoga reprezentiranja pa su studenti/ce pribjegavali samostalnom izvještavanju u alternativnim izvorima. Dakako, kad se spektakl potroši, bio on na razini anarhističkoga prosvjedovanja ili studentskih akcija iz 2009., mediji više ne izvještavaju o povodima akcija, događajima vezanima za njih i kritičkim sadržajima koji ukazuju na zatečenost ljudskoga slučaja. To ukazuje barem na dva problema: (a) ne govoriti o postojećim strategijama otpora, (b) a ako se na to odlučimo, prikazati ih u kontekstu dominantnoga ideološkog okvira u postojećem sustavu kodiranja-dekodiranja koji se ponaša prema otporima kao da su bez ozbiljnih nakana, jednokratni, netrajni i puki karneval nerednoga bunta i kaosa.

Lokalni konteksti i „osobne borbe”

Kada razmišljamo o anarhizmu kao utopiji, to nas vodi na dvosmjerni put. Prvi podsjeća koliko je važno u anarhiji ne čuti an- arch- kao puku ne-vlast, već ne-red. Pritomu takav „nered” nema apsolutno nikakve veze s paušalnim i vulgarnim bezzakonjem i neorganiziranim kaosom kako se to običava misliti, nego s negiranjem društveno pretpostavljenoga „reda” kao dihotomijski, hijerarhijski, kompeticijski i klasno u-ređenoga života. To nije izvorna ideja reda, počela svijeta, naime archea, štoviše, to je puka prividnost ideje reda sa svojim kozmetičkim preinakama, gdje se treba podsjetiti da je i kozmetika izvedenica riječi kozmos koja predstavlja (umjetni) »red« i uređenost, a pritomu nije dijelom neke prirodne temeljnosti. Dovoditi u pitanje pretpostavke archea smislom an-archea zadatak je koji treba višestruku nadkrićnost i vizijske snage utopijskih razmjera. S te strane, praktički smisao utopije navodi na sumnju, posebice ako razumijemo da utopija nije projekt: konačna ideja projekta jest njegova zbiljska ostvarivost, s utopijom je stvar posve suprotna – ako se utopija ostvari, ona tada prestaje biti utopijom.

Drugi smjer ovoga razmišljanja reprezentira stvarne anarhističke oblike organiziranosti pa si stoga postavljamo pitanje je li moguće i u tom slučaju govoriti o utopiji? Iz nedavnoga razgovora s Brianom¹ saznajem kako lokalno djelovanje anarhističkoga pokreta u nekim manjim gradovima Amerike omogućava povezivanje sa stanovnicima mjesta. Na određeni način bitno se utječe na odluke o »sudbini« mjesta, organiziraju se redovni sajmovi razmjene različitih roba koji, primjerice, omogućuju pokrivanje egzistencijalnoga minimuma onima kojima je to potrebno, organiziraju se različite anarhističke akcije i grupe solidarnosti, kao što je to primjerice u slučaju zatvorenika u zatvorima kojima anarhisti/kinje dostavljaju knjige za čitanje.

Amerika ima oko tri i pol milijuna zatvorenika, a taj se oblik policijske države ima tendenciju širiti i više. Nije moguće izbjeći usporedbi uhićenja »Beogradske šestorke« koja je bacila Molotovljev koktel na Grčku ambasadu (pritomu ishodivši materijalnu štetu od 18€) s brojnim uhićenim anarhistima/kinjama u Americi optuženima za međunarodni terorizam. Ipak, čini mi

---

¹ Brian je član CrimethInc. Ex Workers kolektiva koji predstavlja decentralizirani anarhistički kolektiv s nizom autonomnih »ćelija« koje svojim funkcioniranjem demonstriraju oblike horizontalnoga organiziranja. Pored nezavisnoga glazbenog izdavaštva – koje također prati liniju angažiranosti u sadržajnom smislu – članovi i članice kolektiva organiziraju anarhistička događanja i publiciraju anarhističku literaturu koja zaokružuje poziciju radikalnosti u kontekstu beskompromisnih metoda udruživanja i direktne akcije. Ovaj antikapitalistički kolektiv osnažuje radikalno komunalno organiziranje i protivi se postojećem obliku globalizacije i reprezentativne demokracije, imajući u vidu insurekcionističku teoriju. Ova američka inačica insurekcionizma nije produžetak njegove mediteranske bonannovske varijante, zapravo je teško govoriti o jednoobraznosti insurekcionizma uopće. Ona razumije domete njezine teorijske radikalnosti, ali kad slučaj postaje praksom, insurekcionizam se ozbiljuje tek u vidu Black Block strategije.

se da se motivi zatvaranja aktivista/kinja u jednom i drugom slučaju bitno razlikuju. Kad je riječ o »šestorki«, izgleda da se tu prije svega radi o glatkoj vezi unutrašnje i vanjske politike Srbije kojom se ona priprema za ulazak u Europsku Uniju. Drugim riječima, ovakvim se tipom ponašanja zaslužuje ulazak u EU. Potrebno je razviti osjećaj straha i nelagode u onim vidovima djelovanja koji bitno kritiziraju postojeću državnu paradigmu i koji razvijaju strategije otpora dominantnim političkim modelima. Pored toga, valja održavati i izazivati strah od predodžbe kazne koja sankcionira kritička djelovanja i koja bi se ovakvim psiho-disciplinskim drilom pounutriralo. To pounutrenje vanjskih mjera, dosega političkoga djelovanja, tehnika politike poslušnosti ima zadatak unaprijed onemogućiti svaku subverziju postojećega sustava.

S druge pak strane, postavljamo si pitanje kako je došlo do toga da se jednu manju grupu anarhista/kinja koja u dosadašnjim djelovanjima nije imala bitnih utjecaja na državnu politiku tereti tako jakim optužbama i sumnjama da su motivirani međunarodnim terorizmom? Zašto su pripadnici ASI-ja (Anarhosindikalistička inicijativa) načelno periferne, lijevo orjentirane i slobodarske grupe postali tako opasnim za operativnu politiku Srbije i Grčku? Čini se da je posrijedi klasično konstruiranje neprijatelja, tj. terorista jer se njihovim montiranim fizičkim utvrđivanjem i potom uspješnim sankcioniranjem doista pokazuje stabilnost i snaga stanovite države. A upravo je spremno i uspješno funkcioniranje državne aparature zemlje u tranziciji nužni uvjet za međunarodno udruživanje, dakle pristup Europskoj Uniji. Ako je u Srbiji bio posrijedi tek trening policije i međunarodnoga prava, Amerika doista smatra anarhiste/kinje prijateljom – sve većim brojem uhićenja pokazuju da ne žele propustiti niti jedan oblik udruživanja i djelovanja koje negira postojeće obrasce države i razvija antikapitalističke strategije. Ta činjenica – u oba slučaja – otvara najaktualnije pitanje volje/žudnje i spremnosti anarhista i anarhistkinja da pod takvom spregom misle i djeluju. Upravo će stoga postati važno ponekad se konsolidirati s drugim grupama koje nisu isključivo anarhističke. U prilog takvoj tezi ide sjajan primjer demonstracija u Pittsburghu protiv G20 u rujnu 2009. godine gdje se dogodila posve spontana veza studenata/ica i anarhista/kinja i koja navodi američki anarhistički pokret da sagleda mogućnost daljega usložavanja različitih grupa na ljevici.

Ova tema nas usmjerava i na važno pitanje o tomu može li se o anarhističkom »pokretu« misliti kao o grupi ljudi koja okuplja sličnomišljenike i zbiljski je politički aktivna, »pokreće« li ona u bitnom smislu akcije protiv konzerviranih i kapitalističkih obrazaca postojanja? Čini se da sociološki odrednice pokreta ovdje ipak izmiču; posrijedi je stanovita razmrmljenost mišljenja i praksi, nerijetko i neistomišljenja koja je na određeni način i karakteristika suvremenih pokreta uopće. Svaka dublja analiza pokazuje da se ovdje ne radi o pokretu u klasičnom smislu, prije o posve različito usmjerenim prioritetima (anarhosindikalističkim, anarhofeminističkim, anarhoprimitivističkim, ekoanarhističkim, insurekcionističkih tendencija, anarhopacifističkim, Black Blok strategijama i sl.) koji u konačnici onemogućuju sjedinjenje jednoga zajedničkog pokretanja. Dakako, nužna je redefinicija pojma pokreta za koju bi nam od pomoći mogao biti Stuart Hall sa svojom idejom »prošivnoga boda« kad je posrijedi pojam političkoga identiteta. Naime, dekonstrukcijski govoreći, pojam identiteta u njegovom totalnom smislu »prekrižujemo«, ali ga ne odbacujemo. Štoviše, njime pokazujemo u kojem je stanju identitet i njegova pojavnost te ga na taj način redefiniramo. To je slučaj i sa suvremenim stanjem pokreta – ne možemo govoriti niti o feminističkom pokretu, ni o antiglobalizacijskom ali ni o anarhističkom.

Ako anarhizam, tj. anarhistička teorija u svojim temeljima pretpostavlja slobodu kao ne samo nužnu društveno-moralnu vrijednost, već i preduvjet svakoga autonomnog čina i formiranja društva, onda se iz toga mogu otvoriti i dva sljedeća pitanja. Prvo, mogu li se naći razlozi zašto

se unutar anarhizma javljaju različite struje i ukazuju li one na neke manjkavosti slobodarstva ili reducirano razumijevanje slobode u nekim slučajevima, navlastito vidljivo u odnosu anarhizma i anarhofeminizma kako naglašava Lisa Bendall? Drugo, može li se govoriti o tomu da postojeće interpretacije anarhističke teorije i potom »cijepkanje« jedinstvenosti pokreta na varijacije ukazuju na to da postojeća forma političko-društvenoga sistema i ovdje djeluje na način da umanjuje i rasprši jedinstvo u mnogobrojne oblike koje je potom lakše disciplinirati? »Podijeli pa vladaj« princip ukazuje koliko je lakše kontrolirati i kažnjavati individualizam nego kolektivizam. Dekodiranje sofisticiranih tehnika liberalizma koje omogućuju tek puke privide jednakosti, slobode i pravednosti nije moguće ostaviti samo na razini „osobnih borbi” ili „rada na sebi”. Ono započinje mikrofizički ali svoj smisao dobija tek u „pokretu” bez kojega ne možemo niti misliti drugačiji svijet niti ga zbiljski i radikalno mijenjati.

Literatura

- Althusser, Louis. 1971. »Ideologija i ideološki aparati države«. URL: http://www.crvenakcija.org/index.php?option=com_content&view=article&id=94:ideologija-i-ideoloki-aparati-drave-louis-althusser-1971&catid=43:teorija&Itemid=57 (očitano sa stranice 05. 6. 2010.)
- Arendt, Hannah. 1961. *Between Past and Future*. London: Faber and Faber.
- Arendt, Hannah. 1991. *Vita activa*, Zagreb: August Cesarec.
- Baudrillard, Jean. 2001. *Simulacija i zbilja*. Zagreb: Jesenski i Turk i HSD.
- Bendall, Lisa. 1993. »Anarchism and Feminism«, *The Raven* 21 (6/1993), str. 34 – 42.
- Bloch, Ernst. 1977. *Prirodno pravo i ljudsko dostojanstvo*. Beograd: Izdavački centar Komunist.
- Bonanno, Alfredo Maria. 2007. *Anarhistička tenzija / Kritika sindikalizma / Oružana radost*. Zagreb: što čitaš?.
- Butler, Judith. 2000. *Nevolje s rodom*. Zagreb: Ženska infoteka.
- Čakardić, Ankica. 2010. »Beogradska šestorka« – anarhizam u konstrukciji međunarodnoga teorizma«. *Zarez* (278/XII, 4. 3. 2010.)
- Fiske, John. 2001. *Television Culture*. New York: Routledge, Taylor & Francis e-Library
- Hall, Stuart. »Kodiranje i dekodiranje u televizijskom diskursu«. 1973. URL: <http://dzs.ffzg.hr/text/hall.htm> (očitano sa stranice 5.6.2010.)
- Hall, Stuart. 2006. »Kome treba ‚identitet’?«. U *Politika teorije: zbornik rasprava iz kulturalnih studija*. Dean Duda, ur. Zagreb: Disput d.d., str. 357-374.
- Hobbes, Thomas. 1996. *Leviathan*. J. C. A. Gaskin, ur. Oxford – New York: O. U. P.
- Kant, Immanuel. 1999. *Metafizika ćudoređa*, Zagreb: Matica hrvatska.
- Locke, John. 2002. *Dve rasprave o vladi*, Beograd: Utopija.
- Locke, John. 1993. *Political Writings*. David Wootton, ur. London: Penguin Books.
- Marx, Karl. 1975. »Odgovor na Prudonovu Filozofiju bijede«. U *Bijeda filozofije*, Sarajevo: Svjetlost.
- Mill, John Stuart. 1988. *O slobodi*. Beograd: Filip Višnjić.
- Nozick, Robert. 2003. *Anarhija, država i utopija*. Zagreb: Jesenski i Turk.
- Proudhon, Pierre Joseph. 1982. *Što je vlasništvo*. Zagreb: Globus.
- Rousseau, Jean-Jacques. 1994. *The Social Contract*. New York: O. U. P.
- Spinoza, Baruch. 1957. *Politički traktat*, Beograd: Kutura.
- Tocqueville, Alexis de. 2001. *Democracy in America*. New York: Signet Classics.

<http://www.crimethinc.com/>

Anarhistička biblioteka
Anti-Copyright

Ankica Čakardić
Anarhizam i anarhija kao teorijsko-praktički izvid u drugačiji svijet
2010

[http://www.stocitas.org/
ankica-cakardic-anarhizam-i-anarhija-kao-teorijsko-prakticki-izvid-u-drugaciji-svijet.htm](http://www.stocitas.org/ankica-cakardic-anarhizam-i-anarhija-kao-teorijsko-prakticki-izvid-u-drugaciji-svijet.htm)

anarhisticka-biblioteka.net